

Mindaugo Nefo ir Vytauto Volungevičiaus

IV gimnazijos klasės istorijos vadovėlio I dalies recenzija

(„Baltos lankos Klett“, 2024 m.)

IV gimnazijos klasės istorijos vadovėlio I d. pateikiama tekstinė ir vaizdinė medžiaga yra pritaikyta siekti Istorijos bendrojoje programoje įvardytų tikslų ir uždavinių, ugdyti reikiamas mokinių kompetencijas, atitinka programoje apibrėžtą mokymo(si) turinį ir pasiekimų lygių požymius. Vadovėlyje nėra fakto ir dalyko klaidų, turinys parengtas remiantis patikrintais ir patikimais šaltiniais. Jame nėra diskriminavimo ir diskriminavimo propagavimo lyties, rasės, tautybės, pilietybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų, amžiaus, lytinės orientacijos, negalios, etninės priklausomybės, religijos pagrindu, užtikrinamas pagarbos asmenų įvairovei principas. Vadovėlio turinys atitinka asmens duomenų apsaugą reglamentuojančių teisės aktų reikalavimus. Jame pateikiama medžiaga nesusijusi su realiai veikiančių įmonių, įstaigų, organizacijų ar kita veikla užsiimančių ūkio subjektų reklama, turinyje nenurodomi realiai veikiančių įmonių, įstaigų, organizacijų ar kitų ūkio subjektų pavadinimai, rekvizitai, kontaktiniai duomenys. Vadovėlio turinyje pateikiami situacijų, įvykių, reiškinių, procesų, asmenybių veiklos aprašymai, iliustracijos, užduotys, nepažeidžiantys asmens teisių ir laisvių bei pagrindinių tarptautinės teisės principų, vengiama neigiamas emocines reakcijas keliančių asociacijų, būdvardžių ir kategoriškų apibendrinimų, nėra neigiamų ar kitokių lyčių stereotipų, mergaitės ir berniukai, moterys ir vyrai vaizduojami nešališkai. Vadovėlio atskiros dalys logiškai dera tarpusavyje, vaizdinė medžiaga tikslingai dera su turinio elementais, pateikiamos skirtingo sudėtingumo užduotys, klausimų ir užduočių formuluotės aiškios atitinkamo amžiaus tarpsnio mokiniams.

Vadovėlio I dalies medžiaga padalinta į tris skyrius. Pirmame skyriuje „Visuotinė istorija. Tarptautiniai santykiai“ apžvelgiami santykiai tarp valstybių nuo Antikos laikų iki šių dienų. Aptariant skirtingus konfliktus išsamiai nurodomos jų priežastys, eiga, trumpalaikės ir ilgalaikės pasekmės, įvardijamos pagrindinės asmenybės, jų nuopelnai. Antrame vadovėlio skyriuje „Lietuvos istorija. Tarptautiniai santykiai“ aptariamos Lietuvos tarptautinių santykių aktualijos nuo karaliaus Mindaugo iki Lietuvos okupacijos bei lietuvių išeivių veiklos užsienio valstybėse, išskiriamos ir paaiškinamos esminės temų sąvokos, asmenybių pasirinkimai kritinėse situacijose. Mokiniam patikslinamos ir logiškai paaiškinamos įvykių chronologinės ribos (pvz., Nepriklausomybės kovų, partizaninio karo). Trečio skyriaus „Visuotinė istorija. Religija ir mentalitetai“ temose apžvelgiama religijos raida ir įtaka visuomenei nuo didžiųjų religijų pradininkų biografijų pristatymo, pagrindinių tikėjimo tiesų paaiškinimo iki XIX–XX a. religinio gyvenimo ypatumų. Nurodomas didžiųjų religijų

paplitimas, atsiradimo laikotarpis, pagrindinės šventės, tikėjimo ypatumai kasdienybėje. Pateikiami konkretūs pavyzdžiai (tarkim, kas musulmonų pasaulyje yra skatinama, kas neutralu, draudžiama ir pan.). Autoriai labai suprantama mokiniams kalba paaiškina tikrai sudėtingus ir daugeliui žmonių neaiškumą keliančius tikėjimo dalykus (pvz., Švč. Trejybės kilmės skirtumai katalikų ir stačiatikių religijose).

Vadovėlio tekstą papildė labai atsakingai ir tinkamai parinkti šaltiniai, kurių pagalba mokiniai geriau susipažins su istorinių veikėjų mintimis, jų gyvenamo laikotarpio įvykiais, sužinos amžininkų nuomonę apie tuometes aktualijas. Dauguma rašytinių šaltinių atrinkti ir iš originalo kalbų išversti pačių vadovėlio autorių. Tokių rašytinių šaltinių nagrinėjimas mokiniams taps dar vienu iššūkiu-galimybe, padėsiančia geriau pažinti praeitį, lengviau atsakyti į probleminius klausimus. Visas vadovėlio tekstas iliustruotas nuotraukomis, žemėlapiais ir kita vaizdine medžiaga. Autoriai nuolat gretina to paties laikotarpio įvykius (pvz., pirmoje temoje paaiškinama, kad tuo metu, kai Aleksandras užkariavo teritoriją iki Indo, romėnai vykdė ekspansiją Apeninų pusiasalyje). Tokie sugretinimai leis mokiniams lengviau įvykius sieti tarpusavyje, suvokti bendrą vieno ar kito istorinio laikotarpio kontekstą. Taip pat daugelyje temų nurodomos aptariamų įvykių sąsajos su dabartimi, ne kartą autoriai vadovėlio tekste mini agresyvią Rusijos užsienio politiką, jos realią grėsmę kaimyninėms šalims, tarp jų ir Lietuvai. Naudodamiesi šiuo vadovėliu dvyliktos klasės mokiniai ras visą pagal Istorijos bendrojo ugdymo programą numatytų temų medžiagą ir įgis žinių, reikalingų ne tik praeities pažinimui, bet ir geresniam orientavimuisi šiuolaikiniame pasaulyje.

Kai kurių temų tekstas galėtų būti trumpesnis, mažiau apkrautas smulkiais faktais (pvz., temoje apie Austrijos anšliusą įvykiai vardijami dienų tikslumu, labai smulkiai aprašomos Versalio taikos sutarties pasirašymo peripetijos, Pirmojo ir Antrojo pasaulinių karų įvykiai, totaliniams karams iš viso skirtos net trys temos). Skaitant vadovėlį man kilo neaiškumų dėl klausimų formuluotės. Suprantama, kad autoriai laikosi vadovėlių rengimo ir įtraukiojo ugdymo reikalavimų, bet kai kurie klausimai ar užduotys, mano nuomone, yra pernelyg lengvi dvyliktokui (pvz., kas laikoma svarbiausiu judaizmo simboliu, kiek vaikų turėjo Pilypas Gražusis, išvardinti juos, kodėl M. Liuteris yra laikomas Reformacijos pradininku ir kt.). Manau, kad dvyliktokų vadovėlyje nelabai prasmingos užduotys skiltyje „Tyrimėkite!“. Užduotyse autoriai siūlo peržiūrėti istorinius filmus, surasti tikrovės neatitinkančius faktus, pasidomėti istorinių asmenybių atminimo įamžinimu, bet greičiausiai nei dvyliktokai, nei jų mokytojai šioms užduotims neskirs nei dėmesio, nei laiko. Vadovėlyje pasigedau užduočių, kurios padėtų mokiniams pasiruošti istorinio rašinio/esė rašymui. Tik priešpaskutinėje temoje yra viena užduotis parašyti 150–200 žodžių pastraipą, bet nesukonkretinta jos tema, siūlomas pavadinimas prasideda žodeliu „ar“, kas rašinių rašymo metodikoje nėra rekomenduojama. Taip pat

liko neaišku, kodėl dvidešimt trečioje temoje autoriai rašo, kad „Judaizmo kaip monoteistinės religijos pradžia siejama su didžiausiu žydų ir judaizmo pranašu Moze“. Įprastai judaizmo pradžia siejama su Abraomu, kuris sudarė sandorą su Jahve ir pažadėjo jį vienintelį garbinti.

Apibendrinant galima teigti, kad IV gimnazijos kl. istorijos vadovėlio I d. visiškai atitinka bendruosius ir specialiuosius vadovėlių reikalavimus.

Istorijos mokytoja ekspertė Rasa Burinskienė

R. Burinsk.